



HJALMAR DALE
EN LIVSEKSPEDISJON FRA DALE TIL
FLORENCE LAKE.

Ole Petter Rekvig

I sin bok "Pelsjegerliv blant Nord-Canadas indianere" beskriver Helge Ingstad sitt første møte med Hjalmar Dale. Dette skulle bli innledningen til et samvær mellom disse to menn som skulle få særlig betydning for Ingstad i hans senere karriere som fangstmann, etnograf, historiker og arkeolog.

Helge Ingstad døde den 29. mars 2001. Med han er en epoke i norsk vitenskapsliv og norsk kultur og ekspedisjonshistorie over. Han har, som vår Nansen, eller danskenes Knud Rasmussen, formådd å inspirere mennesker, og særlig de unge, til å se det rike som ligger der ute og venter, enten det er de fysiske utfordringer i naturen eller de teoretiske innen kultur og vitenskap. Hans krav til redelighet og grundighet har gjort han til en viktig kilde til samtidshistorie. Og han har etterlatt seg bøker om sin samtid av litterær betydning. Historien om Hjalmar Dale i "Pelsjegerliv" er en av dem.

Jeg har gjennom mange år opparbeidet en sterk interesse for arktisk historie, en interesse som også inkluderte norsk arktisk fangsthistorie. Denne interessen førte til at jeg i 1991 oppsøkte Ingstad. Gjennom de neste 10 årene samtalte vi regelmessig om temaer knyttet til vår felles interesse; grunnlaget for norsk arktisk politikk i det 20. århundre, og for enkeltmenneskers motiver og handlinger i arktiske strøk. Ingstad hadde en inngående kjennskap til personer som var sentrale aktører i norsk og internasjonal arktisk virksomhet i det 20. århundre. Det var under slike samtaler at vi kom inn på Hjalmar Dale, som jeg oppdaget hadde gjennomlevd et liv med kvaliteter på mange plan for de som ville se dem. Ingstad fikk meg til å se noen av disse, og han ønsket at jeg skulle skrive om denne mannen. Dette er bakgrunnen til denne første skissen av Hjalmar Dales liv. Som et appendiks til denne artikkelen har jeg også lagt ved to artikler av mange Hjalmar skrev til den lokale avisen., Disse gir et innblikk i hva Hjalmar opplevde, både i samvær med de lokale indianere (Dene-folket), og når han reiste alene i fjellene og på tundraen som pelsjeger eller som gullgraver.

Hjalmar Dale gjorde en kort visitt i norsk litteratur gjennom Ingstads bok "Pelsjegerliv blant Nord-Canadas indianere" i 1931, for så tilsynelatende å forsvinne sporløst. Årsaken til denne forsvinning hadde sin grunn i hans skiftende identitet, og ikke fordi han ble uinteressant. Tvert imot, Dale betydde mye for folk nord i Canada, og gjennomførte et liv som satte sine spor – både i fortellertradisjonene, og i form av geografiske navn. Reiser man til Norman Wells eller til Fort Norman i Mackenziedalen treffer man raskt på mennesker som har historier å fortelle om Hjalmar. Og alle historier bærer preg av respekt for mannen og hans liv. Aldri i mine samtaler med de som kjente han her i Norge eller i Canada hørte jeg noe negativt eller overbærende om han.

Dales liv er sammensatt, rikt på mangfold, og ikke minst rikt på navn han benyttet på seg selv gjennom sitt liv, den viktigste grunnen til at sporene han satte var vanskelig å følge.

Hjalmar Dale og navneproblemet.

I forskjellige lokale og sentrale arkiver i Canada kan man finne spor etter Hjalmar. Men disse sporene var vanskelig å følge inntil jeg fikk oversikt over navnene han benyttet på seg selv gjennom livet.

Hjalmar ble født i 1894, og fikk i dåpen navnet Hjalmar Nilsson Hundhammer. Under navnet Hjalmar Nilsen Hundhammer er han registrert hos emigrantmyndighetene i Bergen i 1913, hvorfra han forlot landet den 17/7 1913 med Den Norske Amerikalinje. Han dro først til Rochester i Minnesota, hvor han hadde en bror som hadde utvandret tidligere. Sannsynligvis var det allerede her han tok navnet Hjalmar Dale, etter navnet til hans hjemsted Dale i Bruvik, Hordaland. Under dette navnet kan vi følge Hjalmar fra 1914 da han immigrerte til Canada og helt til han skiller lag med Helge Ingstad øst for Store Slavesjø, sannsynligvis i 1928, hvor han reiser ned Thelon River til Baker Lake ved Hudson Bay. På den tiden skiftet han navn til Hjalmar Nelson, etter faren Nils, fordi det kom en annen Hjalmar Dale til Canada. Muligens er denne Hjalmar August Dale fra Dale i Sundfjord som utvandret på den tiden. Ifølge Ingstad mente Hjalmar at det skulle bare være en Hjalmar Dale, så vår Hjalmar skiftet derfor navn. Da Ingstad innvendte mot dette navneskiftet, og argumenterte med at Hjalmar hadde bygget opp et sterkt og godt rykte under navnet Hjalmar Dale, svarte Hjalmar tørt: "I will build up a new reputation on the new name" (Ingstad, 1993). Noen år senere, etter at han er tilbake i Norman Wells-området ved Mackenzie River, skifter han ennå en gang navn, nå til Hamar Nelson. Hamar er sannsynligvis en engelsk-språklig kortversjon av det opprinnelige Hundhammer. Dette navnet brukte han stort sett livet ut, men i litt forskjellige former. På hans grav i Norman Wells står det Hamar Nelson, mens det på en minnestøtte på toppen av fjellet som bærer hans navn, Mount Hamar, står Hjalmar Nelson Hamar. Når han skrev i avisene, og det gjorde han ofte, kunne han bruke Hamar som både for- og etternavn, men den vanligste signaturen synes å være H.N. Hamar. I denne artikkelen velger jeg å bruke Ingstads navneform på Hjalmar, nemlig Hjalmar Dale. Det er jo gjennom dette navnet Ingstad gjorde han kjent for oss.

Hjalmar Dale – en skisse av et liv.

La oss, innenfor rammene for hva som har vært mulig å påvise, ta del i Hjalmars liv fra fødsel i Dale i Vaksdal til hans død i en liten primitiv hytte langt nordvest av Normann Wells ved Mackenzie River i Canadas North West Territories.

Hjalmar Nilsson Hundhammer ble født den 14. november 1894. Hjalmar var nummer seks i en søskenflokk på ni. Hans far var Nils Steffensen Hundhammer, født 30. april 1859, mor var Signy Jonsdatter Solbjørg, født 19. desember 1860. Disse giftet seg i 1881 i Hosanger kirke, men etter hvert flyttet til Dale, hvor det var muligheter for å få arbeid i forbindelse med Dale fabrikk, som da var etablert. Bakgrunnen for denne fabrikkens etablering var at konsul P. Jebsen, kjent fra etablering av en ullvarefabrikk i Ytre Arna, var kjent med at Dale hadde en elv og et fossefall som kunne benyttes til industrireisning. Den 20. november 1873 ble

kjøpekontrakt signert, og tinglyst 16. desember samme år ³. Dermed var grunnlaget for Dale fabrikk A/S lagt, internasjonalt kjent i dag for produksjon av gensere og kofter med norske mønstre. Denne etableringen førte til et oppsving for bygda, og tiltrakk seg folk fra nabobygdene, og også Nils Hundhammer. I bygda rådet på slutten av århundret optimisme og tro på fremtiden, noe som ikke minst er synlig gjennom det huset Nils bygde for seg og sin familie oppunder Skytterplassen i Dale. Dette var et stort hus, med mange rom, og med muligheter for utleie. I dette huset trådte Hjalmar sine barnesko. Bygda, som hadde tradisjon som jordbruksbygd, med nyetablert industri, hadde mange tilbud for en gutt som Hjalmar. Bygda hadde skole, muligheter for arbeid, og rike muligheter for friluftsliv, jakt og fiske. Og Hjalmar benyttet seg av tilbudene. På skolen var han alminnelig flink, og samtidig plikttoppfyllende.

Imidlertid var ikke barndommen helt uten problemer for Hjalmar. Han fikk barndommen preget av en sykdom som ikke var uvanlig på den tiden, og som enten tok livet av de som ble smittet, eller invalidiserte dem – poliomyelitt. Hjalmar ble lammet i bena, og kunne en periode knapt gå. Men her viste Hjalmar de egenskapene som skulle prege hans senere liv: En sterk vilje, og en betydelig utholdenhet koblet til en praktisk evne til å innrette seg under de rådende forhold.

Han ville lære å gå igjen, og trente uavlatelig. Denne historien berettet Hjalmar til Ingstad under en av de sjeldne periodene hvor de hvilte ut sammen ved Elgsjøen. Her fortalte Hjalmar at han til å begynne med trakk seg frem etter armene, for så etter hvert å trene på å stå på bena. Etter hvert utviklet han alternative muskler i bena som ikke var rammet av sykdommen, og han kunne etter hvert gå igjen – senere uten at noen kunne merke at han hadde vært lammet. Dette var vel første gang at Hjalmar viste det pågangsmot som skulle føre til at han ble en kjent oldtimer blant de få hardføre nord i Canada.

Han fullførte skolen i 1908, 14 år gammel. Dermed sluttet hans formelle utdanning. Nå sto livets praktiske utdanning og krav foran han. Det var vel ventet at han skulle starte som arbeider ved Dale fabrikk. Her syntes det, selv om de økonomiske utsikter omkring 1910 generelt i landet ikke var lyse, som om utsiktene for denne lille industri-bygda allikevel var gode. Og Hjalmar tok arbeid, og benyttet fritida til bl.a. jakt og friluftsliv.

På denne tiden var det blitt alminnelig at en del av de yngre emigrerte til Amerika, og særlig til USA. Barneflokkene var store på den tida, og det var ikke alltid plass og muligheter til alle i den yngste generasjon. Brødre av Hjalmar hadde allerede emigrert, og i 1913 finner vi Hjalmar oppført i emigrasjonsprotokollen i Bergen, hvor han den 17. juli forlater landet med kurs mot Rochester i Minnesota. Som årsak til emigrasjonen har han oppført mulighetene til bedre fortjeneste. Men Hjalmar reiste ikke alene. Med seg hadde han sin yngre søster Bergljot, født i 1899. Hun gråt da Hjalmar skulle reise, og tagg om å få bli med. Hun oppnådde dette, og reiste i en alder av 13 år sammen med Hjalmar og noen andre ungdommer fra

³ Vaksdal Bygdebok, volum II, for Dale sokn, side 188-191.

samme bygda. Bergljots saga ble kort. Hun ble tidlig gift der borte, men døde 20 år gammel i barselseng.

Vi hører lite om Hjalmars første år i USA. Men i 1914 finner vi han som immigrant i Canada, nå under navnet Dale. Her fulgte han de mange andre på den tiden, som så store muligheter i Canada. Mange fulgte strømmen mot nord for å finne gull og å leve som farmere og pelsjegere. Og med hans bakgrunn i de vestlandske fjell var dette noe som kunne passe. Men han skulle ikke bli lenge i Canada i denne første tiden. I 1914 hadde krigen brutt ut i Europa, og Canada kom med i denne. Immigranter som lot seg verve til den Canadiske hær kunne få tilbud om farmerland når de senere ble dimittert. Hjalmar vervet seg til hæren og kom tilbake til Europa et drøyt år etter at han kom til USA, for å slåss mot tyskerne. Lite er kjent om hvor i Europa han var stasjonert, og hvor han kjempet. Etter slutten av krigen reiste han til Dale før han satte kursen mot Canada igjen. Her ble han bl.a. fotografert i Canadas militæruniform. Dette bildet finnes hos slektninger i Dale. Senere besøkte han Norge bare to ganger, i 1932 og i begynnelsen av 1950-årene.

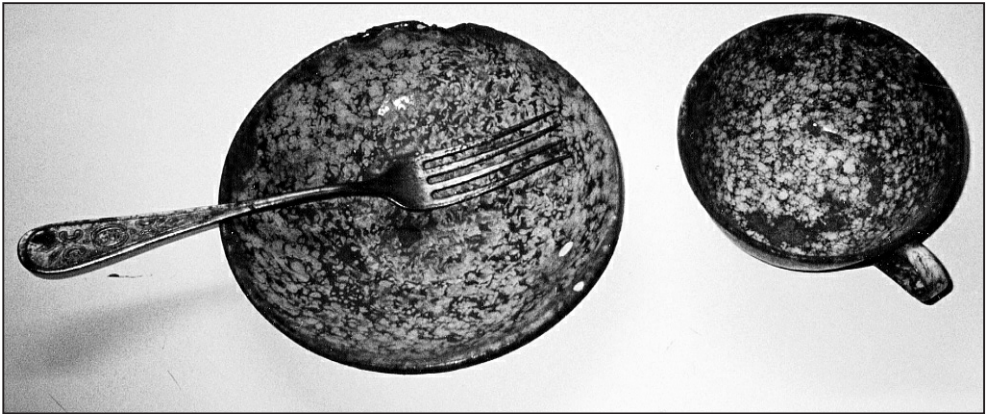
Da Hjalmar kom tilbake til Canada jobbet han en stund som jernbanebygger før han etablerte seg som farmer, ifølge Ingstad i British Columbia. I dette ligger bakgrunnen for at Ingstad skrev om Hjalmar som farmer, gullgraver og pelsjeger i en artikkel som ble publisert i Nordmands-Forbundet i 1933⁴.

Imidlertid var det et liv forskjellig fra det han fikk som gårdbruker som tiltrakk Hjalmar. Han følte en dragnig mot det frie, men krevende liv lenger nord som pelsjeger og eventyrer – og også som gullgraver. Han solgte gården og reiste mot nord, til den mektige Mackenzie-dalen. Han endte i første omgang sin reise ved bredden av Mackenzie River ved Norman Wells, hvor han ville leve pelsjegerens usikre liv. Det hadde forut for Hjalmars reise gått sterke rykter om oljefunn nord for Fort Norman. Disse funn var allikevel ikke av ny dato. Allerede Alexander Mackenzie hadde - under hans pionerferd ned elva som nå bærer hans navn - bemerket olje på strendene i et område svarende til lokalisasjonen for det nåværende Norman Wells^{5,6}. Først i 1914 ble disse kildene gjenoppdaget, og man ble bevisst deres mulige betydning for fremtiden. Imidlertid kom ikke oljeutvinningen i gang før oppunder den andre verdenskrig hadde funnet skapt interesse, og en skarp konkurranse om å sikre seg såkalte "claims" utviklet seg. Og Hjalmar tok del i dette. Han kom til Norman Wells omkring 1920 og tok ut noen claims på vestbredden av Mackenzie River. Han skulle ikke få mye glede av disse. For det første lå hans felt utenfor de

⁴ Helge Ingstad. En norsk viking i nord-Canadas ødemark. Hjalmar Dale, en jeger, fangstmann og farmer. Nordmands-Forbundet (Oslo) 26:10-12, 1933.

⁵ Her er for eksempel Fullerton Waldo. Down the Mackenzie. The Macmillian Company, New York, 1923, interessant å lese da denne boka gir et inntrykk av oljeaktivitetene omkring tiden da disse oljekildene ble gjenoppdaget ved Norman Wells.

⁶ Den tidlige oljeutvinning i Norman Wells, og den første oljeledning som førte oljen til kysten er godt beskrevet av S.R. Gage. A walk on the Canol road. Mosaic Press, Oakville-New York-London, 1990.



Hjalmar sitt bestikk, i museet i Norman Wells.

Foto: Ole Petter Rekvig

rikeste områdene, for det andre bestemte Standard Oil Company, hovedaktøren i Norman Wells, i 1921 at oljen skulle ligge i fred i minst 10 år. De anså ikke drift for å være regningssvarende. Videre ble det stilt strenge krav til arbeidet ved feltene skulle man beholde disse for fremtiden. Dette ble for krevende for en som ville leve et fritt liv, og Hjalmar avsto sine claims – vederlagsfritt. Slik endte mulighetene han hadde til å tjene store penger. Andre som var heldigere med sine claims ble styrtrike, og for noens vedkommende er deres formuer i dag betydelige. Slik ble Hjalmars liv vendt mot et tradisjonelt pelsjeger- og gullgraverliv, rikt på slit, frost og savn, men også på livsinnhold. Så kanskje denne vendingen var god for Hjalmar. Han uttrykte i alle fall aldri bitterhet eller skuffelse over at han ikke lyktes som oljebaron.

Hjalmar fortsatte sitt fangstmannsliv i området mellom Norman Wells og Store Bjørnesjø. Dette området ble etter hvert Hjalmars nye hjemsted, som han holdt fast ved hele resten av sitt liv, allikevel med flere til dels langvarige avbrekk.

I 1926 var tiden moden for et besøk i sivilisasjonen. Hjalmar fulgte vannveiene sørover til han traff på jernbanen som han så fulgte ned til Edmonton. Her planla han å oppholde seg i 2-3 uker før han satte kursen mot nord igjen.

Dette skulle få stor betydning for en annen med den samme trang til å oppleve villmark, og til å ta utfordringene som de kom – Helge Ingstad. Ingstad var cand. jur. og arbeidet som fullmektig ved Stjørdal og Verdals sorenskriveri før han åpnet advokatforretning i Levanger. Dette var et liv som fungerte bra for Ingstad, men det skapte også kvaler. Han ble redd for å låses fast i en rik tilværelse fattig på liv og utfordringer. I slutten av 1925 valgte han derfor frihet og slit fremfor velstand. Han bestemte seg for å reise ut.

Ingstads mål var et opphold i ødemarken. Han hadde utviklet en uavviselig interesse for de hvite flekkene på kartet, som også omfattet innbyggerne i slike områder. Det måtte bli Arktis. Det nordlige Canada var i stor grad kartlagt, men området

mellom Store Slavesjø og Hudson Bay var imidlertid fremdeles mye av et terra incognita. I dette området fantes det på midten av 1920-tallet fremdeles urbefolkningskulturer som var relativt urørt av «sivilisasjonen». Det var det Ingstad drømte om, og juristen ble friluftsmann og eventyrer.

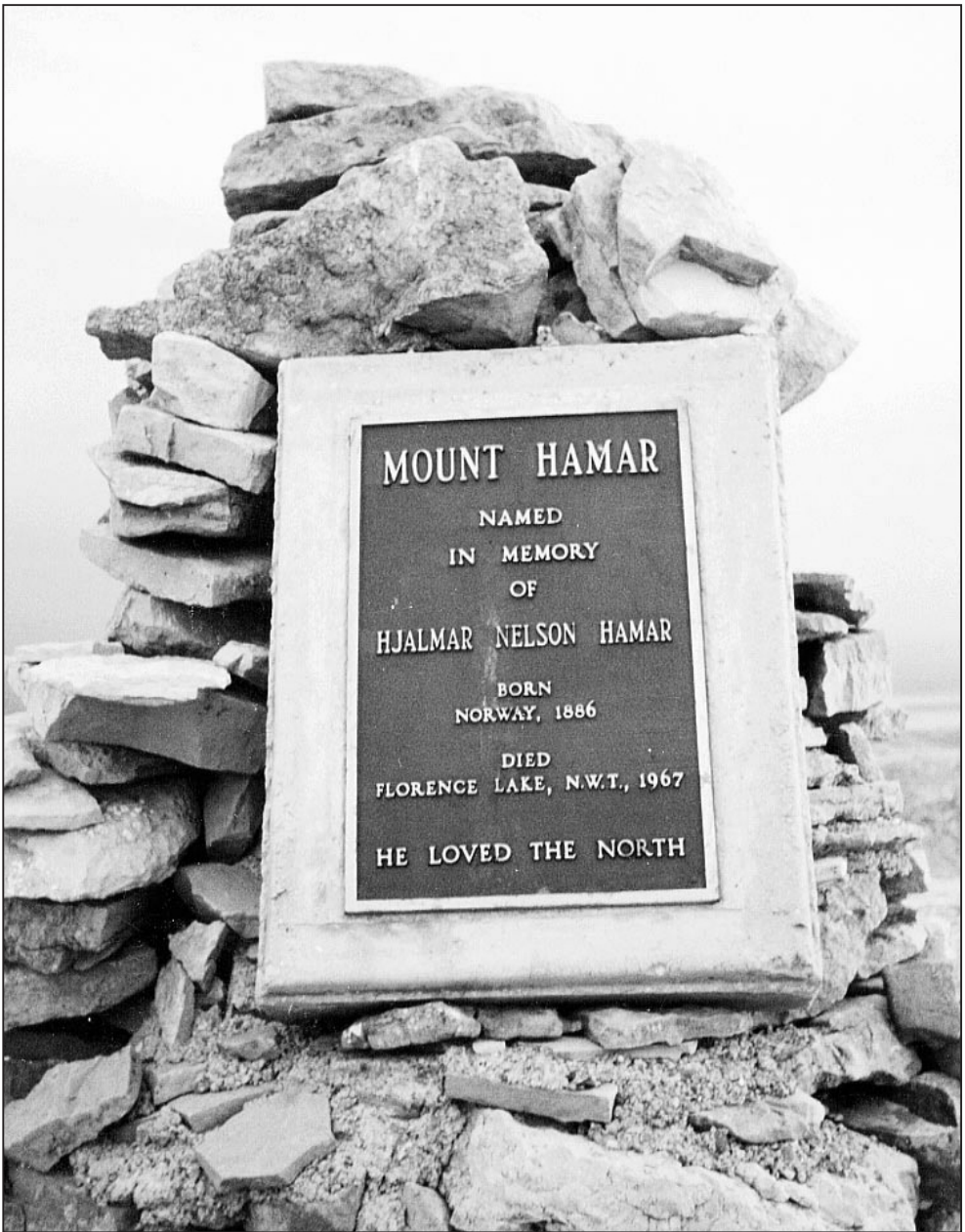
Ingstad reiste over til Canada og dro vestover hvor han endte i Edmonton. Sommeren 1926 skjedde det altså at både Hjalmar Dale og Helge Ingstad oppholdt seg samtidig i Edmonton, pionerbyen i det nordlige Canada fremfor noen. Ingstad kom i kontakt med en norsk-canadisk jurist i Edmonton som kjente forholdene godt. Han anbefalte Ingstad å søke kontakt med en annen nordmann (Hjalmar Dale forble norsk statsborger hele sitt liv!) som han visste av og som var i byen, nemlig Hjalmar Dale. På denne måten kom Helge Ingstad i kontakt med mannen som skulle bety så mye for hans egen utvikling som fangstmann, etnograf, og som, riktignok indirekte, også skulle gi Ingstad forståelsen for at norrøne beretninger om Vinland kunne ha realismens innhold, en erkjennelse som kom til å bety mye når Ingstad 30 år senere skulle finne Vinland⁷.

Derved er vi kommet frem til det som ble innledningen i Ingstads bok «Pelsjegerliv»: «Hjalmar Dale kom fra Mackenzie-floden, jeg fra skogene lenger mot syd. Vi traff på hverandre i Edmonton». Disse slo seg sammen og startet en serie med dristige og eventyrlige ekspedisjoner. Etter å padlet fra Fort Resolution til den nordøstlige enden av Store Slavesjø, trengte de østover ordxxx] mot tundraen. For å sikre seg før vinteren slo de leir ved en liten innsjø, som de kaldte Elgsjøen. Her bygget de en hytte, og holdt i lag i ett år før de dro hver til sitt.

Her kan det være på plass å rydde opp i en anekdote som har versert om at vennskapet mellom Ingstad og Dale skulle ende i uvennskap slik det er gjengitt av den kjente forfatter og eventyrer David F Pelly. I sin bok om Thelon⁸ skriver han på side 68 (forf. oversettelse): „.. en dag Nelson (Dale) kom inn i hytten (ved Elgsjøen) han delte med sin kamerat fant han et åpent brev. Han leste det, selv om det var adressert til Ingstad fra hans familie i Norge, og i det fortalte de at de hadde undersøkt litt om denne Dale og funnet ut at han ikke var noe passende selskap for sin sønn. Nelson pakket umiddelbart sine saker og dro”. Dette er en form for ryktespredning om forholdet mellom disse menn som såret Ingstad og gjorde han sint når jeg viste han dette i Pelly's bok. Ingstad kunne ikke fatte grunnlaget for slike uttalelser, og motivene for disse. For det første var det ikke tid for Ingstad å skrive hjem om Dale, for så å motta brev tilbake før de forlot sivilisasjonen. For det andre har de begge i ettertid klart gitt uttrykk for gjensidig aktelse, respekt og vennskap. Ingstad har også i flere samtaler beskrevet det gode vennskap som utviklet seg mellom Hjalmar og Ingstads mor som han besøkte når han var i Norge. Det er underlig at David Pelly, som må ha hatt kontakt med Ingstad, ikke sjekket disse

⁷ O.P. Rekvig. Helge Ingstad. En samtidshistorie. Samtiden. 2/3, 2000.

⁸ David F Pelly. Thelon. A river sanctuary. Publisher: Canadian recreational canoeing association. 1996.



Minneplaten på toppen av Mount Hamar utenfor Norman Wells.

Foto : Ole Petter Rekvig.

ryktene før han publiserte dem. Denne forfatteren hadde ikke brydd seg med å korrigere slike uttalelser dersom ikke mange nordmenn, delvis gjennom Ingstads forfatterskap, hadde utviklet interesse for bl.a. Thelon og anskaffet denne boken.

Etter samværet ved Elgsjøen og en periode senere hvor de jaktet sammen med utgangspunkt i Snowdrift, skilte de lag. Ingstad ville oppholde seg ved Store Slavesjø og områdene øst for denne hvor han håpet å komme i kontakt med indianerne som ennå levde det frie, primitive liv. Han oppnådde å leve sammen med disse indianerne, et samliv som bl.a. førte til at Ingstad utviklet en dypere innsikt i deres liv og verdier, og i deres *”høyt utviklet og for dem spesialiserte og siviliserte kultur, fint tilpasset de marginale forhold der nord”*. Hjalmar ville på sin side til Hudson Bay for å søke kontakt med eskimoene. Her begynner en serie med eventyrlige ekspedisjoner, som viste hvilken dristighet, men også trygghet og sikkerhet, Hjalmar hadde utviklet når han reiste i ødemarken.

Hjalmar og Helge skulle etter dette ikke møtes så ofte. Deres veier gikk vidt omkring over store deler av det nordlige Canada, og Helge vendte senere kursen mot andre områder, hvor sjansen til å treffe Hjalmar var liten. Men Ingstad tok med seg minnet og lærdommen fra Hjalmar. Og han forteller 70 år senere at han under sitt opphold i Canada tilegnet seg kunnskaper, ferdigheter og innsikt i et liv avhengig av naturgitte forhold, og som ble viktige for hans senere arbeider. Ingstad uttaler klart at livet først med Hjalmar Dale, og senere med indianerne, skulle utvikle hans psykologiske og intuitive forståelse av hvordan bl. a. sagalitteraturen kunne tolkes i en indre kontekst, men også i en ytre, hvor gamle kart, som indikerte Vinland som et Promontorium Winlandiae, og andre litterære kilder, som for eksempel Adam av Bremen, *sammen med sagalitteraturen* representerte en større metodologisk og forståelsesmessig ramme:

«Jeg fikk jo i Canada en opplæring i et absolutt primitivt liv. Og min kunnskap om livet i villmarken, min evne til å vurdere landet og livsmuligheter der i tillegg til en rekke andre praktiske forhold som de norrøne grønlendere også var stillet overfor, var viktig for å utrede hva de søkte, og hvor jeg skulle søke deres boplasser. Min hypotese var at de i mange tilfeller ville tenkt det samme som jeg når de kom til et sted og skulle finne ut hvor folk kunne slå seg til. Innsikten i kampen for tilværelsen i villmarken, slik den utfoldet seg, og som historikere eller bokkyndige ikke kunne vurdere på sitt kontor, har vært et stort aktivum i mitt arbeide. Og her har Dale og villrenerne (ethen eldili dene av chipewyan-stammen øst for Store Slave-sjø) betydd mye for meg».

Det var denne innsikten og kunnskapen Ingstad benyttet i sin søken etter det norrøne Vinland. Og han satte sterke spor etter seg i samtidshistorien da han kunne påvise norrøne boplasser på New Foundland, datert til ca. år 1000 - 500 år tideligere enn Columbus da denne ”oppdaget” Amerika.

Hjalmar reiste østover i 1928. Han kom om høsten til Lynx Lake hvor han overv-

intret alene. Her bygget han om våren en kano av vidjekvister og en duk han hadde med. I denne simple farkosten reiste han ned den sydlige kildeelven til Thelon og denne ned til Baker Lake ved Hudson Bay. Dette var første gang denne ruten ble fulgt – i alle fall av en hvit mann! Det er sannsynligvis denne ferden som gjorde at Hjalmar i 1938 ble beæret med å få sitt navn på en større innsjø, Hjalmar Lake, som har tilknytning til den store Nonacho Lake syd for Snowdrift River. Ved Baker Lake levde Hjalmar sammen med noen eskimoer. Her levde han sannsynligvis som fangstmann, men detaljer fra dette oppholdet er ikke kjent. Etter to år i dette området startet han ferden tilbake til Normann Wells. Hjemreisen valgte han å gjennomføre via en direkte rute over tundraen gjennom områder som ligger mellom Store Slavesjø og Store Bjørnesjø. Med på reisen hadde han to hunder med hver sin oppakning, en rifle og en boks ammunisjon.

Turen tok to år. Både reisen ned Thelon fra Lynx Lake, og ferden tilbake til Norman Wells fra Hudson Bay er begge beskrevet i arkiver i Yellowknife og Ottawa, og er registrert som pionerferder av betydelige dimensjoner. Det er tilfeldigheter som har gjort disse ferdene kjent, da Hjalmar aldri fortalte om sine bragder. I dag ville enhver som foretok slike reiser skrevet bøker om det!

Vel tilbake til Normann Wells bygger Hjalmar ut et nett av fangsthytter etter et mønster som er kjent for fangstfolk på Nordøstgrønland og til dels på Svalbard. Han benyttet to kjerneområder for sine aktiviteter. Det ene, og det som stort sett er kjent, ligger vest for Norman Wells ved foten av Mackenzie Mountains. Her bygget han i alle fall 6 hytter med 2-3 miles avstand dem imellom. Hyttene, som var meget små og lave, var bygget i klassisk lafteteknikk, med et lite vindu og en meget lav og smal dør. Dette var Hjalmars patent for å holde bl.a. bjørnen ute av hytten. Det andre området, som han holdt hemmelig for alle (?), lå ved Store Bjørnesjø. I ett intervju med en pilot som regelmessig fraktet Hjalmar inn til området ved Store Bjørnesjø, Lee Wark, forteller denne at han gjentatte ganger prøvde å spore Hjalmar fra luften i ett område hvor han måtte befinne seg. Han fant aldri tegn etter Hjalmar, noe som viste hvor dyktig Hjalmar var til å ferdes i villmarka uten å etterlate seg spor. Dette må ha vært ferdigheter han lærte av indianerne, som han hadde et intimt fellesskap med i hele sitt liv i Canada.

Det var ikke kjent hva slags aktiviteter Hjalmar hadde i dette området. Imidlertid korresponderte Hjalmar om dette med en slektning i USA, og i denne korrespondansen kommer det frem at han gjennom en ung indianer var gjort kjent med en asbest-forekomst ved bredden av Store Bjørnesjø. På den tiden var asbest et verdifullt materiale for industrien som ble godt betalt. Om Hjalmar fikk glede av denne forekomsten er lite sannsynlig, da jeg ikke møtte noen i Fort Norman eller i Norman Wells som hadde hørt om dette funnet.

Hjalmar levde ikke bare inne i villmarken hvor han fangstet og lette etter gull – og etter hvert etter asbest. I perioder arbeidet han ved Imperial Oil Limited, som hadde oppnådd rettighetene til oljeutvinning i Norman Wells. Her arbeidet han som vaktmester, og deltok i arbeidet med å holde ledningsnettene fritt for bl.a. voks, som denne oljen inneholdt mye av. For dette arbeidet gjorde han seg fortjent til en

pensjon, som kom til nytte når han på sine gamle dager kjøpte inn utrustning til nye ekspedisjoner.

Den siste reisen inn i ødemarken startet høsten 1967. Da hadde Hjalmar følt seg syk en tid og hadde sterke magesmerter. Hans venner hadde også bemerket at han hadde tapt vekt. Selv mente Hjalmar at sykdommen kom av at han hadde kokt sin mat i aluminiumskjeler. Han mente at aluminium var giftig, men at han kunne helbrede seg ved å sulte. Ingstad mente at han led av magekreft. Hjalmar hadde tidligere fortalt at flere i hans slekt hadde dødd av kreft. Lee Wark fløy Hjalmar inn til hytten ved Florence Lake sammen med utrustningen. Wark ble den siste som så Hjalmar i live. I desember fløy Wark over til hytten for å kaste ned post og pakker, men han så ikke tegn til aktivitet eller spor i snøen. Senere overflyvninger viste det samme, og Wark meldte fra til politiet. Disse dro på nyåret i 1968 til hytten ved Florence Lake, hvor de først fant en hund i live. Den var bundet fast, men hadde tilgang til en hel elg som Hjalmar hadde skutt. Det var ellers ingen tegn til at Hjalmar hadde vært aktiv der. Inne i hytten fant de Hjalmar liggende på gulvet. Han hadde da vært død i lengre tid. Rekonstruksjonen som politiet hadde gjort antydte at Hjalmar kunne ha falt mot ovnen, sannsynligvis fordi han var svekket av kreft, og vellet denne. Dette hadde ført til brann i lyngen som dekket gulvet. Dette var forklaringen på brannskadene liket hadde, og som står beskrevet i dødsattesten. På dødsattesten er hans dødsdag fastsatt til 31. oktober 1967.

Hjalmar ble fraktet inn til Norman Wells, og han ble begravet fra kirken der. Hans gravsted ligger i utkanten av Norman Wells. Fra graven kan man se over til fjellet som bærer hans navn, Mount Hamar. Bare noen hundre meter fra graven går en oljepumpe kontinuerlig og ser man seg rundt får man en oversikt over hele Mackenzie-dalen, med Franklin-fjellene på den ene side og Mackenzie-fjellene på den andre. Et vakkert sted til å tenke tilbake på Hjalmar's liv og den tid han representerte. På minneplaten som er reist på toppen av Mount Hamar står det: "He loved the north". Dersom jeg skulle samle inntrykkene jeg har fått gjennom studiene av Hjalmar's liv kan det ikke uttrykkes bedre.

Hjalmar etterlot seg en rekke gjenstander og papirer. I en erklæring adressert til Helge Ingstad i 1969 angir The Royal Canadian Mounted Police (RCMP) en liste over det Hjalmar etterlot seg. Her beskrives spesielt 3 dagbøker og en rekke brev og dokumenter. I henhold til en offisiell erklæring etterlot han seg også verdien av hyttene og noen penger i form av sjekker. Ikke noe av dette ble tatt vare på eller gitt slekt i form av arv.

Ingstad forteller at han var i Ottawa få år etter at Hjalmar døde. I arkivene til RCMP fant han utdrag av dagbøker og fotografier, hvorav et tatt av Hjalmar liggende i hytten. Ingstad gjorde forsøk på å etterspore verdisakene som var listet opp av politiet, men fant ikke noe. Imidlertid fikk han inntrykk av at noen visste noe. Ingstad forteller: *"Dale var veldig nøye med å holde orden. Og han var flink til å skrive dagbøker. Da han døde, kom RCMP og samlet sammen alle papirene hans. Jeg så en del av dette, men det meste var sendt til administrasjonen i Yellowknife. Jeg har senere erfart at det ikke er kjent noe slikt etter Dale der. Jeg hadde en bestemt*

følelse av at der er folk som kjente vel til at han hadde lett etter gull og at han også hadde dagbok og mente at de kunne gjøre et kupp der. Det er ikke noe tvil hos meg om dette. Denne mistanken ble styrket etter at jeg var i et selskap i Ottawa en gang. Der var folk fra Yellowknife, og da jeg fortalte om Dale hadde jeg et bestemt inntrykk av at de visste noe. Jeg husker godt at de siterte fra dagbøkene hvor de fortalte at det var maven han hadde vært syk i. De kunne også fortelle at Hjalmar trodde på nye populærmedisinske helbredelsesmetoder. Blant annet mente han bestemt at hvis man sultet seg så skulle det gå bra. Og nettopp det siterte de i den rapporten som politiet utferdiget. Så det er mitt bestemte inntrykk at bl.a. dagbøkene til Hjalmar er stjålet, sannsynligvis av folk i Yellowknife". Her kan jeg legge til at det var en allmenn oppfatning at lokalbefolkningen trodde Hjalmar visste hvor gull kunne finnes. Tross flere forsøk opp gjennom årene er ikke Hjalmars papirer og dagbøker funnet.

Særtrekk ved Hjalmar Dale.

Bak denne grove skissen skjuler det seg et rikt menneske. Det er ikke lett å bli kjent med en mann 23 år etter at han døde, men gjennom heldige sammentreff og samtaler med en rekke mennesker som kjente han, og gjennom besøk i hans hytter, føler jeg allikevel at jeg har grepet noe av Hjalmars personlighet. Hans var preget av en vilje til å se lyst på livet. Ingstad gjenga en gang en uttalelse Hjalmar kom med på deres vei nordover fra Edmonton: "I dag vil jeg prøve bare å tenke gode tanker". Dette var noe, i følge Ingstad, som karakteriserte Hjalmar så lenge han kjente han, og som i enkle ord beskrev mannens karakter. Lokalbefolkningen fremhevet at Hjalmar var uegennyttig og hjelpsom, om enn noe reservert, spesielt ute i villmarka hvor han ønsket å være alene. Når han var i Norman Wells eller i Fort Norman var han alltid rede til å hjelpe. En gang ble han oppdaget tidlig en morgen mens han bygget opp igjen en brygge som elva hadde reist av gårde med, en annen gang søkte han om pensjon for en indianerenke oppe i Fort Norman. Ingen hadde bedt han utføre slike handlinger. I ledige stunder skrev han innlegg til lokalavisene. Disse kunne gjenfortelle indianske myter han hadde notert ned, eller fra livet i ødemarken, og har litterære kvaliteter. Ingstad ble overrasket over hvor godt han skrev, da jeg brakte han noen utklipp. Ellers er det tydelig fra avisreferater at Hjalmar var en sentral personlighet i Norman Wells. Det vises regelmessig i avisene til når han kom eller forlot bygda, og hans oppfatning av vær og føreforhold ble omtalt – spesielt når elva ville bli farbar om våren.

Hjalmar utviklet eneboerens tendens til egne oppfatninger av hva som er sunt og riktig. Hans valg av mat var preget av rytmer. Om sommeren og ut over høsten spiste han mye grønnsaker og noe fisk. Høst og vinter kjøtt og fisk, mens våren var preget av vegetariansk føde. Maten skulle tilberedes i jerngryter, ikke i kjeler av aluminium. Han fulgte mer indianernes enn de hvites biologiske rytme. Hermetikk ville han ikke vite av til tross for at dette kunne være viktig nødproviant når jakta slo feil. Han mente også at askese var bra for kroppen, og han sultet seg regelmessig for å holde seg frisk. Dette er vel holdninger som moderne syn på ernæring langt på



Hytta til Hjalmar ved Florence Lake. Her døde han i 1967.

Foto : Ole Petter Rekvig.

vei er enig i. Inntil han ble syk for alvor holdt han seg i meget god form, og han tålte kulde godt. Ingstad og fjell-indianeren Mendo fortalte uavhengig av hverandre at han kunne overnatte på sleden i 50 kuldegrader bare iført pesk og tilhørende utstyr. Disse evner og holdninger er vel det som mer enn noe annet karakteriserer det menneske som ble omtalt som en som hadde villmarka som hjemsted, og som reiste hjemmefra når han skulle besøke sivilisasjonen. Altså et menneske som føler trygghet og trivsel alene i små øde hytter, men som allikevel fører seg med en naturlig verdighet og sikkerhet når han omgås andre mennesker. Denne selvsikkerheten er også synlig på en film jeg kom over av Hjalmar mens han spiller curling i Norman Wells en gang på 1960-tallet.

Hjalmar inkluderte også en tro i sitt liv. Han var en tenkende mann, ikke bare en handlingens. Det bærer omtalen av han preg av. Han hadde en sterk tro på en kraft i naturen, og at naturen var underlagt en skaperkraft. Han leste mye, og da jeg besøkte hytten han døde i, lå det flere bøker igjen der – titlene dekket også filosofiske emner. Dette bekrefter en annen uttalelse om mannen; han leste mye, og brakte bøker med seg på sine reiser.

Ingstad sier til slutt følgende om mannen: *"Jeg regnet Hjalmar som min personlige venn. Vi hadde opplevet mye sammen og alltid var han vennlig og aldri redd. Det var et virkelig godt vennskap mellom oss. Han var villig til å hjelpe meg når som helst. Jeg kan nesten ikke huske noen gang at vi virkelig var i noen krangel i all denne tid vi var sammen. Og hvis et menneske hadde vanskelige sider så er det jo så mange slags situasjoner vi var oppe i hvor det lett kunne oppstå uenighet. Men de opplevde ikke vi. Hjalmar var i høy grad utadventd. Når han kom inn til en indian-*

erleir, ble det alltid liv. Han hadde lett for å snakke, og ble raskt venn med indianerne. Han trivdes veldig godt sammen med disse. Når han kom inn i et indianertelt var det straks latter og leven. Han var en mann som gjorde seg gjeldende ved sin personlighet og ved sine synspunkter. Han tenkte ikke bare på konkrete ting som optok han i hverdagen, han hadde sine tanker om religiøsitet og filosofi. Dale hadde en fast fot i det nordlige landet: Han var en av dem, en av de som hadde gjort landet og villmarka til sitt eget”.

Ved museet i Yellowknife, Prince of Wales Northern Heritage Center, har man produsert en rekke biografiske artikler som er arkivert der. Artikkelen om Hjalmar Dale, arkivert under navnet Hjalmar Nelson Hamar, slutter slik: *Hamar was much more than a man to his friends – he personified a land, an idea, a creed. Born free to live in a land as big as the sky, to follow a dream in spite of every obstacle nature could throw against him. His departure closed a chapter of an age that will never return – an age that will be forgotten unless it be preserved by those that still remember.*

Slik ble Hjalmar oppfattet av de som kjente ham. Og det er fremdeles mange som husker ham og det han sto for, ikke minst fordi han blir minnet ved at hans navn er knyttet til både et fjell og et vann i North West Territories i Canada. Kanskje det ville være rett å etablere et minnesmerke over Hjalmar også i den bygda som har fostret ham ?

Hjalmar har fått følgende oppkalt etter seg:

Hjalmar Lake (1938) sør for Snowdrift River.

Mount Hamar (1970), rett øst for Norman Wells.

Hjalmar Dale er omtalt i følgende bøker: _____

Helge **Ingstad**: Pelsjegerliv blant Nord-Canadas indianere. Gyldendal Norsk Forlag. 1931.

David F **Pelly**: Thelon. A river sanctuary. Publisher: Canadian recreational canoeing association. 1996.

Bern Will **Brown**: Arctic Journal. Novalis, Saint Paul University, Ottawa, Canada, 1998.

De som hjalp meg:

Helge **Ingstad** gjennom en rekke samtaler.

Rosie **Norwegian** – Mountain Dene i Fort Norman – fikk god hjelp av Hjalmar

Dale når hun ble enke.

Mendo – Mountain Dene – uttalte at mange trodde Hjalmar visste hvor i fjellene gullet var,

Hjalmar visste at indianerne visste det – de visste det men tiett.

John **McKay** – trapper og alt mulig mann. Gikk delvis i fangstlære hos Hjalmar

Bern **Brown** – katolsk prest som giftet seg med en fra dene-folket – kunstmaler og

grunnleggeren av dene-samfunnet i Colville Lake. Vil være kjent for sine malerier med motiver fra livet i den canadiske villmark.

Warren **Wright** – flyver som fløy meg gratis over store deler av det vestlige North West Territories.

Warren **Schmidtke** – museumsbestyrer i Norman Wells som selv visste mye, og som introduserte meg for en rekke mennesker som hadde noe å fortelle om Hjalmar.

Anna **Bergstad** – gift med nevø av Hjalmar i Dalekvam, husket besøk av Hjalmar da han var hjemme på besøk. Anna Bergstad døde i desember 2001.

Helga **Bergstad** – datter av Håkon og Anna Bergstad, bidratt med noe av Hjalmar sin korrespondanse

Ole Petter **Lien** – lærer og lokalhistoriker i Dale i Vaksdal, som satte meg i forbindelse med folk som hadde noe å fortelle om Hjalmar Dale og hans tid i Dale.

ETTERSKRIFT.

Hjalmar Dale var, til tross for at han levde alene store deler av året ute i ødemarken, en hyppig bidragsyter til de lokale avisene. Her gjengis to artikler slik han selv skrev dem. De er hver for seg typisk for det Hjalmar Dale skrev om, og som derfor reflekterer det han var opptatt av, det praktiske liv i ødemarken koblet til pelsdyrfangst og til søken etter gull. Som en kontrast til dette skrev han også ned myter og fortellinger som verserte der nord i Canada blant både indianerne og de hvite. Sannsynligvis er mye slikt stoff gått tapt ved at fangstfolk og gullgravere som Hjalmar Dale vandret ut av tilværelsen uten at det de visste og hørte ble notert. Nå er det for sent å redde mye av dette, men Hjalmar Dale har gitt oss noe slikt materiale. Her kommer to eksempler på slike fortellinger. Rettskrivning og tegnsetting er slik det ble publisert. Jeg har i denne fremstillingen ikke foretatt noen endringer eller redigeringer av noe slag. Tekstene som følger er ei gave fra museumsbestyreren Warren Schmidtke.

THERE'S GOLD IN THEM THAR HILLS

by **H. N. Hamar**

(Hjalmar Dale's navn slik han benyttet det når han skrev i aviser) (1963).

Old Amos Schellenberger and I drifted down-stream from the Blackwater River where Amos had his trapping headquarter in the spring of 1945. It took us four days before we got down to Fort Norman. As Amos had lived around the Blackwater and Fort Norman area for the last 25 years, he had gathered up a lot of local information, and one of the stories he told was about gold being found in the mountains south of Norman Wells 11 years earlier by a 14 years old Indian boy.

I made up my mind then and there to try my luck and perhaps find the place where that Indian boy had made the find. I never saw the sample that the boy had brought in to the post as he had given the sample to the RCMP (Royal Canadian Mounted Police) fellows stationed at Fort Norman at that time. It must have been a good sample as I heard rumour later on that the Indian boy's credit standing at the Hudson's Bay Store improved after he made the find. In June '47 I started working for the Imperial Oil Co. at Norman Wells and gathered up stray information about conditions back in the hills. One story was about a caterpillar tractor coming into the Machine Shop while they were building the Canol Road towards the Yukon that the mechanics found a nugget of gold wedged in the treads. Nobody was able to recollect all the places the 'cat had been. After flattening and thinning the nugget out the sheet became as wide in all directions as the palm of a man's hand. They nailed it inside and above the Dining Room door. While building the road and laying the pipeline towards Whitehorse in the Yukon, the Americans built the first of their main pumping stations at Mile 36 from the Mackenzie River in the upper portion of Dodo Canyon. Charles McNeil, a friend and neighbour of mine from earlier trapping days in the Mackenzie Valley, told me the story about an American soldier panning gold where the Echo Creek empties into Dodo Canyon Creek.

Thus, I had ample hearsay information to spur me on to look for the mother load of all that gold. In the middle of April 1949 I set out with a tobaggan pulled by four dogs. It was in the last days of the snow. I arrived at the lower end of Carcajou Canyon where I built a cache and a canoe while waiting for the ice to go out. On the 14th of May I was able to paddle my way across the swift flowing river dodging floating chunks of ice. Just across the river there was a heavy growth of small spruce that delayed me a few days before I was able to put packs on my dogs and myself and go inland. There was still snow in the slopes of the first ridge of the Sheep Mountain when I crossed it before getting down to the Dodo Canyon above the pumping station at Mile 36. An intrusion of quartzite, nearly a six mile length, had heaved up the overlying limestone and sandstone up into 6000 foot peaks and Dodo Creek had sliced a canyon through the northwest portion of the intrusion. At Mile 36 or just above, going south the axis of the intrusion angled across from North East to South West. In the creek bed could be seen dykes of Basaltic rock coming in a couple of places. On the west side of the creek was a hogback going South and North of some type of green stone. The hogback was higher at the South end, but at the North end it sloped down into the limestone. Stepping over a small draw of shale my foot slipped. In trying to arrest my slide with my left hand I picked up a cube of pyrite about 1/16th of an inch square, but I wasn't able to find the source where the pyrite came from in the vicinity. I arrived back at the Wells just after break-up. In August I was able to get a 16 days leave of absence to have a second look up after all the snow was gone. I arranged to have a local man from Ft. Norman to come with me, but he was delayed a few days so I left alone. When he arrived at the Wells good old Charles McNeil chartered a plane which landed him at the same lake below the foothills where I had landed 3 days earlier. While I was waiting for my plane to fly me to my lake, Charles McNeil came and told me that the "Joker" (that was the nick name of the Indian boy went by) had gone overland on the Canol Road a few days earlier with a young fellow from the Wells by name of Bobby Douglas. On the third morning after the plane took me in I came down the Canol Road just above Mile 36 and in the soft sand I spotted moccasin tracks stopping in the creek bed just across and below the hill where I had found the cube of pyrite. Evidently he had left Bobby sleeping while he took a look up the hill. By now the Joker and Bobby had left on the return trip back to the Mackenzie River. I put some provisions in a sack and threw a rope over a living tree and hoisted my sack nearly to the top and left for a scouting trip over the hills going West. Coming back to my cache the next day I found a note that Ernie McDonald had written. He was the man that Charles McNeil had sent out after I left the Wells. The note said that he was staying in one of the cabins down at Mile 36. I went down there and stayed with him for two nights at Mile 36 as we scouted around the next day before leaving on the return trip. Ernie McDonald knew more about the Joker and his gold find than anyone else. When the Joker told Ernie about the find he had woven it into a fantastic story as I found out after a lot of labour and years had gone by. The Joker didn't tell Ernie the exact location, but the over-all

appearance of the locality was this: He had crawled up a narrow draw trying to stay out of sight of some sheep up in the hills he had sighted earlier, and then all of a sudden he had found himself in a small waterfall with a cave inside the waterfall and there was the gold quartz glistening in the roof of the cave. Both Ernie and I accepted the story as a true story. We came back to the wells the next day.

I used up all of my vacation time for the next five years following a chain of quartzite intrusions going South/South West looking for that elusive cave with the waterfall shutting out the gold quartz. Finally, when I was less than 50 miles from the Yukon border in '55, I decided to go back next time to the Dodo Canyon. In '56 I came in to Dodo Canyon with a good outfit and the next day I found the remains of an old creek bed on top of the South end of the hogback going South and North. I got discouraged and left Dodo Canyon and went West along the foothills. Next year in '57 I went passed Dodo Canyon going into a ravine further South thinking I could find the remains or signs that the Carcajou had come through there at one time, but nary a sign was seen.

In the fall of '61 I shuttled on the 25 mile lake, built a house and shot two moose and made most of the meat into dry meat. As soon as the Winter set in I started out with five dogs relaying two loads up to the Dodo Canyon. I had a pick and shovel with me. The day after I had settled below the hill where the hogback dipped down into the limestone just above the place where I had slid down the hill 11 years earlier, I cut up telephone poles and burned the frost out of the ground. It was a two days job getting the hole inside the surface frost and there was the sloping clay and worn out pebbles of a river bed. I had dug into the hill back of a small face of a cutbank and looking closely I found a hole three inches wide and four inches high with signs of some water seepage during rainy days. Apparently a float of gold quartz had wedged itself into the hole coming down the creek and the hogback had been heaved up carrying the float 250 feet above the old creek bed and there was the trickle of water which became a waterfall in retelling about the find and the little hole became the cave. Looking closer at things around, I found about ten feet up the hill two old stumps of spruce trees about twenty feet apart and those stumps gave me double assurance that I was at the right place where the gold sample had been picked up 22 years earlier.

The boys that hauled the pipes from the pipeline back to the Mackenzie River 10 and 12 years earlier told me that the Plains of Abraham, about 75 miles South of the Mackenzie River consisted a good deal of harder types of rock and if the Carcajou River at one time flowed into Dodo Canyon it would be anybody's guess where the float of quartz came from. But then, on the other hand, the float may have come down the Dodo Canyon Creek a few miles. It may be hidden by vegetation, or perhaps a lot of muck and gravel covers the place where the mother load is.

THE MYTH OF THE GIANT

by H. N. Hamar

He came wading across Great Bear Lake and down Great Bear River. At Bear River Rapids, which really was a big beaver dam, made by four giant beavers, he killed three of the beavers, but one of the beavers got away and swam downstream and into the MacKenzie River. After killing the beavers the Giant packed them downstream on the MacKenzie about 10 miles. He skinned the beavers and made a fire to roast the meat on. The beaver meat was very fat and some of the fat drizzled down amongst the rocks on the river bank and it is burning yet along the bank for perhaps five miles.

(Up along the eastern side of Mackenzie River above Fort Norman is a seam of low grade coal containing a narrow vein of Iron Pyrite. Perhaps lightning struck the pyrite vein and started the fire in the coal bed. Slag from the burned pyrite vein can be picked up at the junction of Bear River just after the ice break-up. Alexander MacKenzie took notice of the fire on the discovery journey he made in 1792 or 1793. The fire will burn the coal seam at a certain spot for a spell until the over burden falls down and smothers the fire, but it will break out again either up above along the river bank or downstream aways).

After having his feed, the Giant took the beaver skins and went up Bear Rock which is 3 to 4 miles distance North West from the junction of Bear River and the MacKenzie River. The Giant went nearly to the top and pegged his beaver skins down to dry facing present day Fort Norman, and three brown spots can still be seen from Fort Norman.

The giant beaver that got away went downstream and kept going downstream on the MacKenzie River. After a while he noticed a wolverine following along on the shore. The beaver asked the wolverine why he was running alongside on the shore and the wolverine said that he was hungry and would like to have a feed of meat. The beaver got mad and flapped his tail, hitting the water with such force and making such a big wave that it lifted the wolverine up on a 200-foot ridge and to this day that ridge is called the Wolverine Rock. It is about 28 miles upstream from the Sans Sault Rapids.

Meanwhile, the Giant went after the fourth beaver, but at the Ramparts, just above the narrowest place, he lay down across the river to sleep, and a person can still see the depression in the limestone on the Western shoreline where his feet rested, and also a depression can be seen on the Eastern shoreline where his head rested.

Below the Ramparts, both the Giant beaver and the Giant followed some big lakes going Northeast and they never came back.